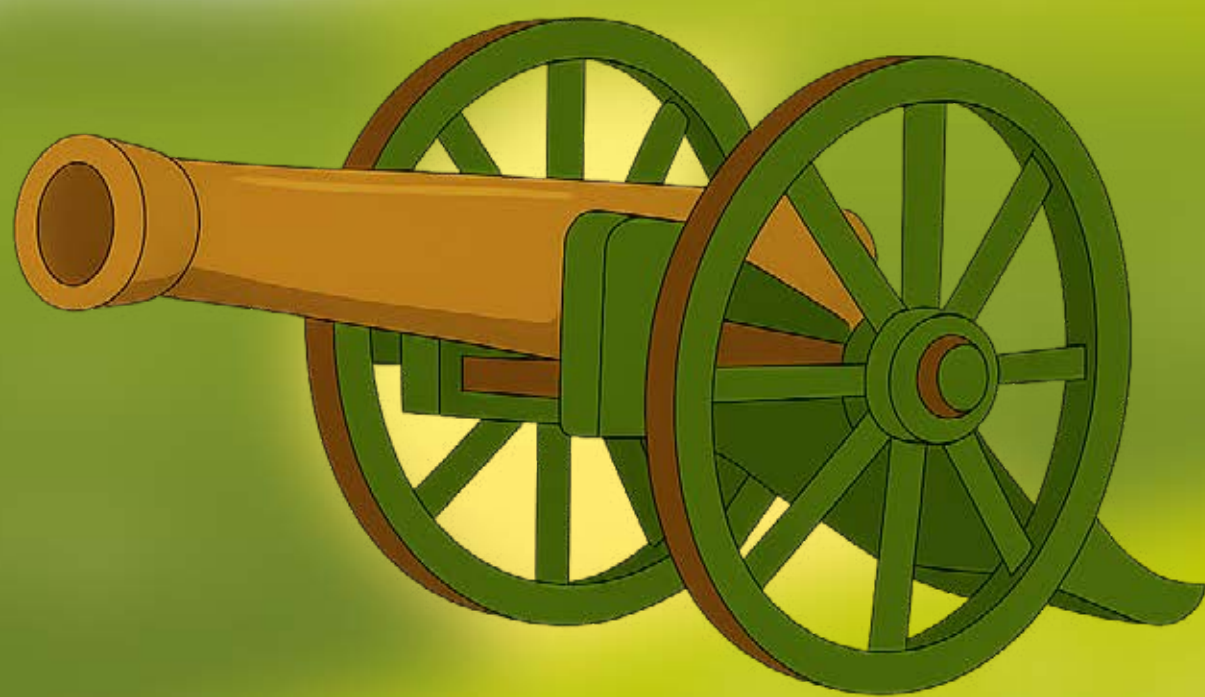

PEVNOST OLOMOUC

CESTA OBRANOU MĚSTA

Objevte jedinečný systém fortů, které v 19. století chránily Olomouc před nepřátelskými útoky a zároveň představují vrchol vojenského inženýrství své doby. Pevnostní prstenec, známý jako fortový věnec, tvořily samostatné pevnostní objekty, rozprostřené po okraji města.

Tento promyšlený systém, vybudovaný podle návrhu podplukovníka Julia Wurmba, proměnil Olomouc v jednu z nejvýznamnějších pevností habsburské monarchie. Dnes jsou dochované forte svědectvím vojenské minulosti i pozoruhodnými památkami technické a architektonické zručnosti 19. století.

OBRANNÝ SYSTÉM OLOMOUCE

Olomouc byla po staletí jedním z nejdůležitějších obranných bodů střední Evropy. Její poloha na Moravské bráně z ní učinila strategické místo, které bylo nutné chránit. Od středověkých hradeb přes barokní bastionovou pevnost až po rozsáhlý fortový věnec v 19. století se zde vyvíjel **unikátní systém opevnění**, který dokládá proměnu vojenského stavitelství i význam města v rámci habsburské monarchie.

OD BASTIONOVÉ PEVNOSTI K NOVÉ OBRANĚ

Rozvoj dělostřelectva v 19. století učinil původní bastionovou pevnost kolem centra města nevyhovující. Děla s delším dostřelem dokázala zasáhnout město z okolních návrší, a proto bylo nutné posunout hlavní obrannou linii dál od jádra. Výsledkem bylo rozhodnutí vybudovat **moderní fortový systém**, který by rozložil obranu do větší vzdálenosti a zajistil větší bezpečnost města.

JULIUS VON WURMB A PROJEKT FORTOVÉHO VĚNCE

Autorem projektu se stal **podplukovník Julius von Wurmb**, důstojník c. k. ženijního sboru. Jeho plán počítal se soustavou **22 samostatných fortů**, rozmístěných v okruhu přibližně deseti kilometrů kolem města. Každý fort fungoval jako samostatná obranná jednotka s vlastní posádkou, sklady, prachárnou a dělostřeleckými rampami, ale zároveň byl propojen s ostatními a umožňoval vzájemné krytí palbou.

STAVBA A FUNGOVÁNÍ SYSTÉMU

Stavba fortů začala po roce **1830** a pokračovala několik desetiletí. Forty využívaly přirozený terén i vodní toky, čímž zvyšovaly svou obranyschopnost. Prstenec opevnění obklopoval město v délce přibližně **10 kilometrů** a umožňoval efektivní obranu ze všech směrů. V roce **1866**, během prusko-rakouské války, byla pevnost znovu připravena na obranu, i když k přímému boji nakonec nedošlo.

ZÁNİK A NOVÝ ŽIVOT FORTŮ

Po zrušení pevnostního statutu v roce **1886** ztratily fortů svůj vojenský význam, ale mnohé z nich se dochovaly dodnes. **Fort Radíkov, Fort Křelov či Fort Černovír** dnes slouží jako muzea, kulturní prostory a památky technického dědictví. Fortový věnec tak zůstává **nejrozsáhlejším dochovaným systémem fortů v České republice** a připomíná dobu, kdy Olomouc střežila vstup do srdce Moravy.

ARCHITEKTURA FORTOVÉ PEVNOSTI

TYOLOGIE FORTŮ

Všechny forte olomouckého obranného systému vycházely z jednotné koncepce – každá pevnost byla **samostatným obranným celkem** s vlastním zázemím, zásobami i posádkou.

Podle způsobu výstavby se dělily na tři hlavní typy:

- **Permanentní forte** – nejpevnější a stavebně nejdokonalejší. Byly vyžděné z cihel a kamene, vybavené kasárnami, sklady střeliva, prachárnami a kasematami.
- **Polopermanentní forte** – kombinovaly zděné části se zemními valy. Uplatnily se v druhé polovině 19. století, např. forte XVIII.
- **Provizorní forte** – vznikaly narychlo při armování pevnosti v roce 1866. Stavěné ze zeminy a dřeva, měly zajistit rychlou obranu města.

Každý typ se lišil výdrží i účelem, ale všechny dohromady vytvářely souvislý fortový prstenec, který chránil Olomouc ze všech stran.

KONSTRUKCE A USPOŘÁDÁNÍ

Základem každého forte byl **polygonální půdorys** s centrálním jádrem – reduitem – obklopeným příkopem a zemními valy.

Hlavní části tvořily:

- **Reduit** – jádro s ubikacemi, sklady a velitelskými místnostmi.
- **Kasematy** – klenuté podzemní prostory chráněné silnými zdmi.
- **Dělostřelecká postavení** – umožňovala kruhovou i boční palbu.
- **Příkop a glacis** – zemní valy, které pohlcovaly střely a bránily přístupu nepřítele.

Každý forte byl navržen tak, aby mohl odolávat samostatnému obléhání – měl vlastní zdroj vody, sklady potravin i munice a zázemí pro posádku o stovkách mužů.

TVAROVÉ VARIANTY A MATERIÁLY

Půdorysy forte se lišily podle doby výstavby a určení:

- **Pětiboké reduitové forte** (např. XI, XIII, XV, XVII) navazují na bastionovou tradici.
- **Kruhové forte** (II, XX, XXII) ukazují přechod k moderní dělostřelecké pevnosti.
- **Železniční forte** (I a VII) chránily tratě a mosty, měly menší rozměr.

Stavěly se z cihel, kamene a betonu, doplněných o masivní zemní vrstvy. Silné klenby chránily posádku před palbou, zemní překryvy pohlcovaly tlak výbuchů. Architektura forte je tak dokonalou ukázkou **vojenského inženýrství 19. století**, kde se potkává funkčnost s promyšlenou estetikou.

„Každý forte byl malým opevněným světem — soběstačný, promyšlený a připravený vzdorovat obležení.“

ROZLOŽENÍ FORTOVÉHO VĚNCE

Olomoucký fortový věnec tvoří **jedinečný kruh samostatných pevností**, které obklopují město v okruhu přibližně 2–4 kilometrů. Tento systém vznikl s cílem rozprostřít obranu do širšího prostoru a chránit město před dělostřeleckou palbou.

Forty byly umístěny strategicky tak, aby se jejich palebná pole překrývala a umožňovala **vzájemné krytí**. Každý fort mohl vést boční i čelní obranu a v případě potřeby se sám bránit bez podpory ostatních. Celý věnec tak tvořil **uzavřený obranný prstenec**, který by v době války dokázal čelit obležení ze všech stran.

Rozmístění fortů přirozeně kopíruje terén a vodní toky – některé pevnosti využívají návrší nad městem, jiné stojí v blízkosti řeky Moravy nebo železničních tratí. Díky tomu systém spojoval **přesnou vojenskou strategii** s pochopením pro krajinu.

Dnes jsou některé forty volně přístupné, jiné zůstávají ukryté za stromy nebo začleněné do moderní zástavby. Společně však stále tvoří **nejrozsáhlejší fortifikační komplex ve střední Evropě** a připomínají dobu, kdy Olomouc stála v první obranné linii monarchie.

FORT TAFELBERG A FORT GALGENBERG

ZROD NOVODOBÉ OBRANY

Forty na Tabulovém a Šibeničním vrchu patří mezi nejstarší fortifikační objekty svého druhu na území dnešní České republiky. Byly postaveny mezi lety 1838–1846, tedy ještě před vybudováním slavného fortového věnce Olomouce. Jejich vznik úzce souvisí s rozvojem dělostřelectva a s potřebou posílit obranu města po napoleonských válkách, kdy se ukázalo, že tradiční bastionová pevnost již nedokáže čelit modernímu útoku z větší vzdálenosti.

Autorem projektu obou objektů byl Ferdinand hrabě Belrupt, olomoucký vojenský inženýr, který se inspiroval nejmodernějšími principy tehdejší rakouské fortifikační školy. Jeho návrh vycházel z koncepce tzv. předsunutých fortů – samostatných opevněných staveb umístěných v okolí pevnosti, které měly oddálit nepřátelský útok a vytvořit první obrannou linii.

STRATEGICKÉ UMÍSTĚNÍ

Oba forty se nacházejí na vyvýšeninách jihozápadně od centra Olomouce, odkud bylo možné kontrolovat přístupové cesty od Mohelnice, Litovle a Brna.

- **Fort Tabulový vrch (nazývaný také Tafelberg)** byl situován poblíž dnešní Fakultní nemocnice, na návrší, které poskytovalo přímý výhled na městské hradby i okolní pláň.
- **Fort Šibeniční vrch (nazývaný také Galgenberg)** stojí o něco severněji, v prostoru dnešního Nového Světa.

Jejich poloha nebyla náhodná – obě vyvýšeniny umožňovaly ovládnout strategické směrnice palby a zároveň chránily hlavní těleso města z nejzranitelnější jihozápadní strany.

ARCHITEKTURA A VÝZNAM

Stavby měly klasický reduitový půdorys ve tvaru pětiboké hvězdy. Byly budovány z cihel a kamene, doplněné o zemní valy a příkopy. Uvnitř se nacházely kasematy, sklady munice, kasárna i studna. Každý fort mohl samostatně vést obranu po dobu několika dní.

Jejich výstavbou započala proměna Olomouce v moderní pevnost evropského významu. Když pak o desetiletí později Julius von Wurmb navrhl fortový věnec Olomouce, právě Tabulový a Šibeniční vrch mu posloužily jako prototypy a vzor pro všechny následující stavby.

DALŠÍ OSUD A SOUČASNOST

Po ztrátě vojenského významu v 19. století byly forty postupně opuštěny.

- **Fort Tabulový vrch** dnes leží v areálu Fakultní nemocnice Olomouc a není veřejnosti přístupný. Část podzemních prostor je využívána pro technické účely.
- **Fort Šibeniční vrch** se dochoval pouze zčásti – zpevněné valy a fragmenty zdí jsou dnes součástí soukromých pozemků.

Přesto oba objekty představují klíčový počátek moderní fortifikace Olomouce. Stojí na pomezí dvou epoch – mezi bastionovou a fortovou pevností – a připomínají okamžik, kdy se vojenské stavitelství definitivně přeneslo z hradeb města do otevřené krajiny.

FORT II – CHVÁLKOVICE

Pevnost na severní stráži Olomouce

Fort II v Chválkovicích byl vybudován v letech 1854–1857 jako součást předsunutého obranného systému olomoucké pevnosti. Projekt zpracoval vojenský inženýr Julius von Wurmb, autor modernizace městského opevnění, který přeměnil původní bastionovou pevnost na fortovou, tvořenou soustavou samostatných, vzájemně propojených fortů.

Tento permanentní reduitový fort představuje třetí typ olomouckého pevnostního objektu, vycházející z principů polygonálního systému opevňování. Stojí na severní straně fortového věnce, v prostoru mezi Chválkovicemi a Týnečkem, a tvořil klíčový bod obrany města od severovýchodu. Fort je postaven ve vzdálenosti zhruba tří kilometrů od historického jádra Olomouce a byl určen k zadržení útoku přicházejícího ze směru od Šternberka a Litovle.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort II je postaven na částečně kruhovém půdorysu s výsečí v týlové části, orientované směrem k Olomouci. V jeho středu se nachází reduit, obranná kasárenská budova typu tzv. Maxmiliánské věže. Reduit má nedovřený kruhový půdorys a tvoří jádro celého objektu. K jeho šíjovým průčelím přiléhá hradební zeď se vstupní bránou uprostřed, za níž se rozkládá vnitřní dvůr. Z dvora vede nájezdová rampa na střechu reduitu, kde byla umístěna dělostřelecká výzbroj.

Fort je vyzděn z režných cihel fortifikačního formátu (32,5 × 16 × 8 cm) a hrubě opracovaného kamenného zdiva s tesanými nárožími. Uvnitř jsou klenuté prostory kasemat a skladů, odvodňovací příkopy a fortifikační prvky zvané batardeau, které zajišťovaly spojení mezi reduitem a kontreskarpou – vnější zdí obvodového příkopu opatřenou střeleckou galerií. Obvod doplňuje zemní val a glacis, které se pozvolna svažují do okolní krajiny.

V roce 1866 byla na obou křídlech fortu přistavěna přídatná zemní postavení pro doplňující obranné jednotky, čímž se posílila jeho palebná síla.

SOUČASNOST

Fort II v Chválkovicích je jednou z nejlépe dochovaných pevnostních staveb Olomouce. Stále slouží armádě a je uzavřen vojenským plotem s označením zákazu vstupu. Celý areál je dobře udržovaný, přesto nepřístupný veřejnosti. V jeho blízkosti vede oblíbená cyklostezka a in-line trasa, která umožňuje nahlédnout alespoň na vnější část fortu a jeho valy.

Díky své autentické podobě je Fort II mimořádně cennou technickou památkou vojenského stavitelství 19. století. Představuje dokonalou ukázkou přechodu od bastionové k fortové pevnosti a zároveň připomínku doby, kdy Olomouc patřila mezi nejvýznamnější vojenská centra habsburské monarchie.

FORT II – CHVÁLKOVICE	
Pevnost na severní stráži Olomouce	
	Umístění: Olomouc – Chválkovice GPS: 49.6176064, 17.2911767
	Období výstavby: 1854 – 1857 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní reduitový fort, polygonální systém
	Účel: Obrana severu fortového věnce, kontrola směru od Šternberka
	Materiál: Cihly fortifikačního formátu, kámen, zemní valy, glacis
	Dochován, vojenský areál – nepřístupný (dobře udržovaný)

FORT IV – BYSTROVANY

Jeden z nejmocnějších fortů olomouckého obranného věnce.

Fort IV v Bystrovanech je jedním z nejvýznamnějších a nejlépe zachovaných objektů olomouckého fortového věnce. První, zemní verze fortu byla vybudována kolem roku 1850, avšak kvůli nevhodnému podloží pro plánovanou zděnou konstrukci byla tato původní stavba brzy zničena. V letech 1855–1858 pak vznikl nový, trvalý zděný fort na jiném místě, v prostoru mezi Olomoucí a obcí Bystrovany.

Autorem projektu byl Julius von Wurmb, který fort navrhl jako součást systému modernizované olomoucké pevnosti přecházející z bastionového typu na fortovou koncepci polygonálního systému opevnění. Fort IV měl zásadní strategický význam – jeho úkolem bylo vytvářet předmostí na levém břehu řeky Moravy a bránit přístup k městu z jihovýchodu.

Bystrovanský fort svou koncepcí odpovídal pevnostním stavbám budovaným ve stejné době v severní Itálii (Verona, Peschiera), které byly považovány za vrchol tehdejšího vojenského inženýrství.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort IV je permanentní fort osmiúhelníkového půdorysu s centrálním kasárenským objektem – reduitem. Tento válcový reduit má vnitřní dvůr a po obvodu je chráněn mohutnými zemními valy. Na jejich koruně byla umístěna dělostřelecká postavení oddělená traverzami, která umožňovala vedení křížové palby.

V roce 1866 bylo na fortu rozmístěno 21 děl, čímž se Bystrovanský fort stal jedním z nejlépe vyzbrojených objektů olomouckého systému. Při obraně mohl pojmout až 500 mužů. Vnější část fortu doplňuje tzv. Carnotova zeď, opatřená pěchotními střílnami, která spolu se třemi dvoukaponiérami tvořila vnitřní obranu obvodového příkopu.

Vnější strana příkopu byla vyzděna roku 1866, stejně jako obě mozdířové baterie, které byly přistavěny na křídlech fortu. Tyto prvky dodaly fortu nejen značnou odolnost, ale i vysokou palebnou sílu.

SOUČASNOST

Dnes je fort IV v soukromém vlastnictví a patří mezi nejzachovělejší stavby olomouckého fortového systému. Areál je oplocený, střežený bezpečnostní službou a nepřístupný veřejnosti, přesto si lze fort prohlédnout alespoň zvenčí. U hlavní brány je umístěna informační tabule.

K fortu se dá dojít po asfaltové cestě z Olomouce nebo po polní cestě z Bystrovan. Kolem objektu vede také značená turistická trasa z Olomouce do Mariánského Údolí.

Fort IV Bystrovany je mimořádně cennou technickou památkou vojenského stavitelství 19. století. Svým tvarem, rozsahem a dochovaností patří k nejreprezentativnějším příkladům fortové architektury na území České republiky.

FORT IV - BYSTROVANY	
Jeden z nejmocnějších olomouckých fortů	
	Umístění: Olomouc - Bystrovany GPS: 49.5972617, 17.3096678
	Období výstavby: 1855 - 1858 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní fort, osmiúhelníkový půdorys s reduitem
	Účel: Obrana jihovýchodního přístupu k městu, kontrola levého břehu Moravy
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy, Carnotova zeď, kaponiéry
	Dochován, soukromé vlastnictví, nepřístupný

FORT V – HOLICE

Z pevnosti se stalo arboretum – místo, kde válku vystřídal příroda

Fort V byl postaven v letech 1856–1862 jako součást předsunutého fortového věnce kolem olomoucké pevnosti. Sloužil k posílení obrany jihovýchodního směru města, zejména přístupové cesty od Přerova a Kroměříže. Fort byl původně budován jako provizorní zemní opevnění, které tvořil mohutný val s palisádou a obvodovým příkopem.

Na konci roku 1850 bylo na valu osazeno osm děl a posádka tvořila přibližně 90 mužů, kteří byli ubytováni v dřevěných srubech a měli k dispozici příruční prachárny. Během prusko-rakouské války v roce 1866 byl fort rozšířen a na jeho obranu bylo nasazeno až 480 vojáků.

V mírovém období sloužil fort především jako sklad vojenského materiálu.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort měl reduitový půdorys s mohutným zemním valem a traverzami, které oddělovaly jednotlivá dělová postavení. Vzhledem k provizornímu charakteru byla výstavba převážně ze zeminy a dřeva, bez rozsáhlejších zděných konstrukcí.

Jeho obvod lemoval příkop, který zajišťoval obranu blízkého okolí, a menší dřevěné objekty sloužily jako sklady a zázemí pro posádku.

SOUČASNOST

Fort V byl armádou opuštěn v roce 1921 a v následujících letech zcela demolován. Zanikly všechny zděné části i většina terénních úprav. Do dnešní doby se zachovaly pouze zbytky zemního valu a obvodového příkopu, které jsou částečně narušeny výstavbou rodinných domů.

Na místě jádra fortu dnes vzniklo Arboretum Artflora, které soukromý majitel proměnil v klidné přírodní prostředí. Z vojenského prostoru se tak stalo místo odpočinku a obdivu k přírodě. Arboretum je přístupné veřejnosti v otevíracích hodinách za symbolický poplatek.

FORT V- HOLICE	
Místo, kde válku vystřídal příroda	
	Umístění: Olomouc – Holice GPS: 49.5870128, 17.3150806
	Období výstavby: 1856 - 1862 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Provizorní zemní fort
	Účel: Obrana jihovýchodní části pevnosti, kontrola směru na Přerov
	Materiál: Zemina, dřevo, palisáda
	Zaniklý fort – zachovány části valu a příkopu, dnes Arboretum Artflora

FORT VIII – HOLICE

Provizorní pevnost přetvořená v tichého svědka válečných zkoušek

Fort VIII v Holici patřil mezi několik provizorních fortů, které byly narychlo vybudovány v roce 1866 během prusko-rakouské války. Sloužil k uzavření jižního úseku olomouckého fortového věnce a doplňoval obrannou linii mezi pevností Holice a Týnečkem.

Po skončení války využila rakouská armáda fort k testování odolnosti opevnění – prováděly se zde zkoušky účinnosti dělostřelecké palby na zemní a dřevozemní konstrukce. Fort tak posloužil nejen k obraně, ale i jako experimentální objekt pro vývoj nových fortifikačních metod.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort VIII byl vybudován jako zemní pevnost podkovovitého půdorysu. Hlavní část tvořil obvodový zemní val s otevřenými dělostřeleckými postaveními oddělenými traverzami. Z vnější strany byl fort chráněn příkopem, který neměl zděné zpevnění (eskarpu ani kontreskarpu).

Uvnitř fortu se nacházely provizorní dřevozemní objekty – zapuštěné kasematové úkryty, sklady, kuchyně, studna i ubytovna pro posádku. Stropy těchto prostor byly kvůli zvýšení odolnosti zesíleny vrstvou železničních kolejnic. Konstrukce tak představovala typickou ukázkou improvizovaného vojenského inženýrství druhé poloviny 19. století.

SOUČASNOST

Po zrušení olomoucké pevnosti roku 1886 fort postupně chátral. Mezi lety 1971–1995 byly dochované části srovnány se zemí a při stavbě dálnice na přelomu 20. a 21. století byl reliéf fortu téměř zcela zničen.

Dnes je z fortu patrný pouze malý úsek zemního valu o délce asi 20 metrů na severovýchodní straně. Zbytky se nacházejí jižně od Olomouce v lokalitě Luční rybník, nedaleko bývalého hospodářského dvora Nový dvůr. Areál je nyní využíván soukromou firmou ke zpracování stavebního materiálu a prohlídka je možná pouze zvenčí.

U vstupu do areálu se nachází informační tabule, která připomíná historii fortu.

FORT VIII- HOLICE	
Tichý svědek válečných zkoušek	
	Umístění: Olomouc – Holice GPS: 49.5872383, 17.3149481
	Období výstavby: 1866 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Provizorní fort - zemní val, dřevozemní konstrukce
	Účel: Obrana jižního úseku fortového věnce
	Materiál: Zemina, dřevo, palisáda
	Zaniklý - dochovány zbytky valu, soukromý areál, přístupný zvenčí

FORT XI – NEMILANY (ZLATÝ VRCH)

Jeden z nejlépe zachovaných fortů olomoucké pevnosti

Fort XI byl postaven v letech 1851–1854 na Zlatém vrchu u Slavonína, dnes v městské části Nemilany. Sloužil k ochraně jižního přístupu do města a krytí silnice vedoucí směrem na Prostějov.

Stavbu navrhl Julius von Wurmb, hlavní inženýr olomoucké posádky. Fort vznikl jako jeden z prvních objektů nové obranné soustavy města a představuje typický příklad permanentního reduitového fortu poloviny 19. století. Konstruktivně se shoduje s forty XIII (Nová Ulice), XV a XVII (Křelov).

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort XI je typickým příkladem permanentního reduitového fortu z poloviny 19. století. Stavba je kombinací cihelného a kamenného zdiva, obklopená příkopem a mohutnými zemními valy.

Uvnitř se nachází kasematová obranná budova – reduit, doplněná o dvě kaponiéry (lidově nazývané „kočičí uši“), které zajišťovaly obranu příkopu boční palbou. Konstruktivní řešení fortu je totožné s typem, který se osvědčil i v jiných částech fortového systému, například v Křelově či Nové Ulici.

SOUČASNOST

Fort XI je dnes nemovitou kulturní památkou. Stavba se dochovala ve velmi dobrém technickém stavu, včetně původních kaponier, příkopu i valů.

Nachází se na Zlatém vrchu u Nemilan, přibližně 4 km jižně od centra Olomouce. K fortu se lze dostat po asfaltové silnici ze Slavonína směrem k zahrádkářské kolonii. Lokalita nabízí krásný výhled na město Olomouc.

Fort je však v soukromém vlastnictví a nepřístupný veřejnosti. U vstupu je umístěna informační tabule, která připomíná jeho historii a roli v obranném systému města.

FORT XI – NEMILANY	
Jeden z nejlépe zachovaných fortů	
	Umístění: Olomouc – Holice GPS: 49.5602258, 17.2319992
	Období výstavby: 1851 – 1854
	Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní reduitový fort s kaponierami („kočičí uši“)
	Účel: Obrana jižního přístupu k městu a silnice na Prostějov
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy
	Dochován, kulturní památka, nepřístupný veřejnosti

FORT XV – NEŘEDÍN

Největší a nejzachovalejší fort olomoucké pevnosti, dnes živé muzeum historie

Fort XV byl postaven v letech 1850–1854 jako součást jižní linie olomouckého fortového systému. Jeho úkolem bylo chránit západní přístup do města a kontrolovat cestu vedoucí z Olomouce směrem na Topolany a Mohelnici. Projekt vypracoval Julius von Wurmb, který vtiskl stavbě typické znaky rakouského fortifikačního inženýrství poloviny 19. století.

Fort se zapsal do dějin přímým zapojením do prusko–rakouské války roku 1866, kdy 15. července z jeho pozic zazněla dělostřelecká palba proti postupující 2. pruské armádě. Po válce již pevnost vojenský význam ztratila a až do druhé poloviny 20. století sloužila jako kasárna a skladový objekt.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort XV představuje permanentní reduitový typ opevnění. Je vybudován z režného cihelného zdiva s kamennou podezdívkou a nárožní bosáží z kvádrového kamene.

Stavba má pětiúhelníkový půdorys s přímou základnou na týlové straně. V centru fortu stojí kasárenská budova (reduit) podkovovitého tvaru s vnitřním dvorem. K ní přiléhá šípová kaponiera a systém šíjových hradebních zdí, které plynule navazují na hlavní valy.

Po obvodu fortu se dochovaly i příkopové kaponiéry typu „kočičí uši“, z nichž pravá je zachována a levá částečně ubourána. Vstupy do podzemních prostor jsou vedeny z uzavřeného komunikačního koridoru, který propojoval kasárna s hlavními obrannými částmi pevnosti.

I přes poškození a pozdější úpravy si fort zachoval jasně čitelnou původní dispozici a zůstává důležitým příkladem vojenské architektury 19. století.

SOUČASNOST

Dnes je Fort XV nemovitou kulturní památkou, avšak v soukromém vlastnictví. Přestože patří mezi nejvíce poškozené olomoucké forty, jeho hlavní konstrukce zůstaly dochovány. Areál je zarostlý vegetací a veřejnosti nepřístupný – s výjimkou paintballových her, které se zde pořádají a využívají autentické prostředí pevnosti.

Fort se nachází na okraji Neředína, po pravé straně třídy Míru ve směru z Olomouce na Topolany.

FORT XV- NEŘEDÍN	
Pevnost, která přežila všechny války	
	Umístění: Olomouc - Neředín GPS: 49.5948608, 17.2107622
	Období výstavby: 1850–1854
	Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní reduitový fort, pětiúhelníkový půdorys
	Účel: Obrana západního přístupu k Olomouci
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy
	Dochován, kulturní památka, soukromé vlastnictví

FORT XVII – KŘELOV

Největší a nejzachovalejší fort olomoucké pevnosti, dnes živé muzeum historie

Fort XVII v Křelově představuje vrchol fortového stavitelství olomoucké pevnosti. Byl postaven v letech 1851–1854 podle projektu Juliuse von Wurmba, tehdejšího ženijního ředitele olomoucké posádky. Patří do první čtveřice fortů (spolu s XI, XIII a XV), které vznikaly západně a jihozápadně od Olomouce jako součást nové moderní obrany města.

Svojí pětiúhelníkovou dispozicí navazuje na starší fortý na Tabulovém a Šibeničním vrchu, avšak konstrukčně se od nich liší. Fort XVII se inspiroval rakousko-polskými pevnostmi v Krakově – nemá kasematní hradbu ani krytou cestu, zato využívá inovované kaponiéry pro obranu příkopu a moderně pojatý středový reduit.

Fort byl vybudován jako permanentní polygonální pevnost a při své výstavbě stál přesně 284 020 zlatých a 16 krejcarů. V roce 1850 navštívil staveniště osobně císař František Josef I. i ruský car Mikuláš I., což dokládá jeho význam v systému obrany monarchie.

Během své existence fort sloužil celkem pěti armádám – rakouské, rakousko-uherské, československé, německé a české. Armáda ho využívala až do roku 1993, kdy přešel do soukromého vlastnictví.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort XVII má pětiúhelníkový půdorys s mohutným zemním valem, do kterého byla umístěna těžká dělostřelecká výzbroj. Jeho vnější zpevněná strana tvořila eskarpu příkopu, zatímco vnitřní část je vybavena kasematami pro obránce a sklady zásob.

V centru fortu se nachází středový reduit – kasárenský objekt s nádvořím a šíjovou kaponierou, určenou k obraně příkopu od týlu. Tento reduit byl považován za poslední obranné místo při obléhání. Vstupní brána je řešena ve stylu anglické neo-gotiky windsorského typu a patří k nejdekorativnějším částem celé pevnosti.

SOUČASNOST

Fort XVII je dnes nemovitou kulturní památkou České republiky a zároveň jednou z nejzachovalejších částí olomouckého fortového systému. Rozkládá se na ploše 60 000 m² a je přístupný veřejnosti jako muzeum olomoucké pevnosti.

Návštěvníci zde mohou projít vnitřní kasematy, kaponiéry, střelnici, mincovnu a expozici militárií, které doplňují dobové fotografie, modely a plány fortů. Součástí areálu je také restaurace Citadela, která navazuje na vojenskou tradici místa. Fort je oblíbeným místem svateb, kulturních akcí a festivalů, jako je rodinný FortFest.

Prohlídky s průvodcem nabízejí jedinečný zážitek – návštěvníci mohou s loučemi procházet kasematami a nahlédnout do podzemních částí fortu, které si uchovaly původní atmosféru 19. století.

FORT XVII-KŘELOV	
Nejzachovalejší fort olomoucké pevnosti	
	Umístění: Křelov u Olomouce GPS: 49.6088692, 17.1933686
	Období výstavy: 1851–1854 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní polygonální fort, pětiúhelníkový půdorys
	Účel: Obrana západní linie pevnosti, později vojenské sklady
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy, kasematy
	Dochován, kulturní památka, veřejně přístupný

FORT XX – KŘELOV

Pevnost, která přežila blesk, války i sovětskou okupaci

Fort XX v Křelově byl zbudován v letech 1854–1858 podle projektu Juliuse von Wurmba jako součást modernizace olomouckého opevnění. Původně vznikl jako provizorní fort, později přestavěný na permanentní zděný objekt. Jeho úkolem byla ochrana severozápadní části města a přilehlých komunikací směrem na Litovel.

V době prusko–rakouské války roku 1866 byl fort doplněn o zemní valy a palebná postavení pro deset děl. Sloužilo zde kolem 310 vojáků, avšak k přímému boji nikdy nedošlo – Prusové Olomouc obešli. Fort se stal známým neobvyklou událostí z roku 1877, kdy do něj uhořel blesk – tehdy byl naplněn výbušninami, přesto nedošlo k výbuchu.

Po zrušení pevnostního statutu Olomouce v roce 1886 sloužil objekt armádě jako sklad munice a materiálu. Po druhé světové válce jej převzala československá armáda, a v letech 1968–1990 byl využíván sovětskými jednotkami.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort XX má tři čtvrtě kruhový půdorys, obklopený příkopem a mohutným valem. V centru stojí reduit – hlavní kasárenský objekt, do něhož se vstupuje neogotickou branou po padacím mostě.

Uvnitř se nacházejí kasematy určené pro skladování munice, zásob i ubytování posádky. Fort byl postaven z cihelného a kamenného zdiva, doplněného o zemní prvky. Cena stavby dosáhla tehdy značné sumy 228 000 zlatých.

Stavba patří k třetí typové řadě olomouckých fortů a představuje ukázkou přechodu od bastionového k polygonálnímu opevnění.

SOUČASNOST

Dnes je Fort XX jednou z nejlépe dochovaných pevností fortového systému Olomouce. V areálu probíhá rekonstrukce a objekt je využíván ke společenským akcím a kulturním událostem.

Díky své zachovalosti byl fort zapsán do seznamu kulturních památek 20. dubna 1964. Od roku 2020 je v majetku společnosti Lobster Group a.s., která jej postupně obnovuje a plánuje jeho zpřístupnění veřejnosti.

FORT XX-KŘELOV	
<i>*Pevnost, která přežila blesk i války*</i>	
	Umístění: Křelov u Olomouce GPS: 49.6174492, 17.2148731
	Období výstavby: 1851–1854 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní fort – tři čtvrtě kruhový půdorys
	Účel: Obrana severozápadního úseku pevnosti
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy
	Dochován, kulturní památka soukromé vlastnictví

FORT XXII – ČERNOVÍR

Pevnost s jediným funkčním padacím mostem v České republice

Fort XXII, známý jako Lazecký fort, byl postaven v letech 1854–1857 podle projektu Juliuse von Wurmba. Sloužil jako součást severní linie fortového systému Olomouce, jehož úkolem bylo chránit město před útokem od Chomoutova a Litovle. Stavba vznikla během napjatého období krymské války, což urychlilo její dokončení.

Po zrušení pevnostního statutu Olomouce v roce 1886 byl fort využíván armádou ke skladovým účelům. Později upadl do neudržovaného stavu, ale díky své pevné konstrukci se dochoval v mimořádně dobré podobě.

ARCHITEKTURA A KONSTRUKCE

Fort XXII je permanentní polygonální fort s charakteristickým valem, příkopem a kasárenským objektem – reduitem – ve středu dispozice. Z cihelného a kamenného zdiva vybudovaný fort měl původně dělostřelecká postavení na koruně valu a podzemní kasematy určené k ubytování posádky i skladování munice.

Unikátním prvkem je funkční padací most, který je jediný svého druhu v České republice. Tento technický detail z něj činí nejen významnou památku vojenského stavitelství, ale i ojedinělý doklad inženýrské zručnosti 19. století.

SOUČASNOST

Fort XXII byl v posledních letech kompletně zrekonstruován z prostředků Evropské unie. Dnes je ve vlastnictví soukromé společnosti a zpřístupněn veřejnosti jako muzeum olomoucké pevnosti.

Stálá expozice představuje vývoj olomouckého opevnění, doplněný velkoformátovými historickými fotografiemi, modelem pevnosti, projekčním sálem a ukázkami života posádky s figurínami v dobových uniformách.

Fort se nachází na levé straně silnice z Olomouce směrem na Chomoutov, v městské části Černovír, a je nemovitou kulturní památkou.

FORT XXII-ČERNOVÍR <i>*Pevnost, která přežila blesk i války*</i>	
	Umístění: Černovír GPS: 49.6196928, 17.2502381
	Období výstavby: 1854–1857 Projektant: Julius von Wurmb
	Typ: Permanentní polygonální fort
	Účel: Obrana severní části města, kontrola cesty na Chomoutov
	Materiál: Cihla, kámen, zemní valy
	Dochován, kulturní památka, veřejně přístupný